

Suomen ylioppilaskuntien liiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/21641/2023

Lausunto toimitetaan lausuntopalveluun.

Yleiset huomiot esitysluonnoksesta

SYL näkee, että esitysluonnos on kokonaisuudessaan ristiriidassa Suomen tavoitteiden kanssa kolminkertaistaa kansainvälisten opiskelijoiden määrä ja saada 75 % heistä työllistymään opintojensa jälkeen Suomeen. SYL on huolissaan, että voimaan tullessaan laki tulee heikentämään Suomen korkeakoulujen kansainvälistymistä ja rapauttaa yliopistojen rahoituspohjaa. Suuntana tulisi olla kansainvälisten opiskelijoiden toimeentulo- ja maksutaakan keventäminen, sillä se edesauttaisi heidän integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja työmarkkinoille.

SYL vaatii, että lakimuutosten tullessa voimaan perustetaan seurantaryhmä, jossa on edustettuina korkeakoulujen hallinnosta ja kansainvälisyydestä vastaavaa henkilökuntaa, opiskelijajärjestöt sekä alan tutkijoita. Seurantaryhmän tehtävänä olisi seurata ja arvioida 1) miten muutokset vaikuttavat kansainvälisten opiskelijoiden määriin suhteessa kansallisiin tavoitteisiin kolminkertaistaa opiskelijamäärä sekä saada 75 % heistä työllistymään Suomeen, 2) miten korkeakoulujen käytettävissä oleva rahoitus kehittyy maksujen käyttöönoton myötä ja 3) miten kulut kattava järjestelmä toimii käytännössä ja johtaako se vaihteluun korkeakoulujen hinnoittelun välillä niin, että malli todellisuudessa muistuttaa enemmän markkinalähtöistä mallia.

SYL arvioi, että uudistuksilla voi olla yllä mainittuja ei-toivottuja seurauksia, ja lakimuutosten seuraaminen ja arvioiminen sekä muuttaminen tarpeen mukaan on välttämätöntä.

Lausunnonantajan näkemykset koskien hakemuksen käsittelymaksun palauttamista

SYL ei pidä hakemuksen käsittelymaksun palauttamista kannatettavana muutoksena. Tiedostamme hyvin, että hakemusmäärä aiheuttaa korkeakouluille merkittävää lisätyön tarvetta, mutta emme pidä maksua hyvänä tapana ratkoa ongelmaa. Maksu voi potentiaalisesti vähentää myös hakukelpoisia ja asiallisia hakemuksia ja täten vaikuttaa negatiivisesti hakijamääriin. Hakemusmaksusta luovuttiin alun perin vuonna 2017, jotta maksukokonaisuus olisi selkeämpi ja yksinkertaisempi, ja SYL näkee edelleen tämän tarpeellisena.

Työryhmän keskusteluissa on pidetty esillä sadan euron summaa hakemuksen käsittelymaksuksi. SYL pitää sataa euroa tarpeettoman korkeana. On syytä huomioida, että monissa maissa sata euroa on yleiseen tulotasoon nähden merkittävän suuri summa, ja voi muodostua muuten sitoutuneille hakijoille kynnyksysymykseksi.

SYLin mielestä olisi syytä selvittää hakemusmaksun palauttamista tai vähentämistä lukukausimaksuista niille maksun maksaneille hakijoille, jotka tulevat valituiksi ja ottavat paikan vastaan.

Lausunnonantajan näkemykset tilauskoulutuksen muutoksista

SYL kannattaa esitettyjä muutoksia tilauskoulutukseen ja näkee ne tarpeellisina.

Lausunnonantajan näkemykset koskien lukuvuosimaksujen korottamista

SYL pitää esitettyjä muutoksia enimmäkseen heikosti harkittuina ja haitallisina. Nähdäksemme maksujen korottaminen itsessään on ristiriidassa Suomen tavoitteiden kanssa kansainvälisten opiskelijoiden määrän kolminkertaistamisesta. Esitysluonnoksessa esitetyt arviot opiskelijamäärän kehityksestä ovat epäuskottavia, sillä ne perustuvat yksittäiseen tapaustutkimukseen. Odotettavaa onkin, että hakijamäärä laskee etenkin alkuun huomattavasti, eikä välttämättä palaudu ennalleen hakijoiden maksukyvyyn ja -halukkuuden rajojen tullessa vastaan. SYL onkin huolissaan siitä, että maksuja korottamalla Suomi hinnoittelee itsensä ulos pohjoismaiselta markkinalta potentiaalisena opiskelumaana kansainvälisille hakijoille.

Esitysluonnoksessa mainitaan, että maksujen nosto ei vaikuta valtion rahoitukseen. Tämä ei kuitenkaan näyttäisi pitävän paikkaansa, sillä Orpon hallitusohjelmassa todetaan suoraan, että yliopistojen valtionrahoitusta leikataan vastaavasti. Esitettyjen uudistusten vaikutukset yliopistojen kokonaisrahoitukseen vaikuttaisivat siis olevan negatiiviset. Lisäksi on huomioitava, että verrokkimaissa maksujen korottaminen on yleensä johtanut valtion rahoituksen vähenemiseen. Tämä siirtää entisestään koulutuksen kustannuksia yhteiskunnalta yksilöiden maksettavaksi ja näin ollen tekee korkeakouluista myös entistä riippuvaisempia yksityishenkilöiden maksamista maksuista. SYLin mielestä tämä kehitys ei ole toivottavaa ja se on pyrittävä pysäyttämään.

Esitysluonnoksessa on perusteltu täyskatteellisen maksumallin olevan käytössä myös muissa Pohjoismaissa. University World Newsin katsauksen *Market forces at play: Tuition fees are a 'game changer'* (Muklebust, 2023) mukaan täyskatteellisuus ei kuitenkaan ole toiminut tarkoitetulla tavalla Ruotsissa, jota voidaan pitää Suomen keskeisenä verrokkimaana. Täyskatteellinen malli voi käytännössä muotoutua markkinaehtoiseksi malliksi.

SYL on tyytyväinen siihen, että työryhmässä saavutettiin yksimielisyys siitä, että maksua ei jatkossa enää sidota lukuvuoteen, vaan korkeakoulu voi katsoa koulutuksen kustannukset katetuiksi jo ennen opiskelijan valmistumista. Tältä osin esitysluonnosta olisi vielä tarpeen selvittää niin, että käy ilmi, että korkeakoulut voivat halutessaan markkinoida ohjelmiaan kiinteällä ohjelmakohtaisella hinnalla. Tämä tarjoaa kansainvälisille opiskelijoille erittäin tarpeellisen mahdollisuuden keskittyä opinnoissaan entistä enemmän kotimaisten kielten opiskeluun tai esimerkiksi työelämäyhteyksien luomiseen jo opintojen aikana. Nyt tiedetään, että maksun ollessa lähtökohtaisesti lukuvuosikohtainen, on opiskelijoilla kohtuuton kiire suorittaa opintonsa ajoissa, eikä aikaa opintojen aikana integraatiota edistävälle toiminnalle ole.

Lausunnonantajan näkemykset lukuvuosimaksujen kiertämisen ehkäisemistä koskevasta muutoksesta

SYL pitää esitettyjä muutoksia haitallisina ja täysin perusteettomina yliopistokentällä. Yksikään SYLin tavoittama yliopisto ei ole havainnut lukukausimaksujen niin kutsuttua kiertämistä olemassaolevana ilmiönä tai ongelmana. Vuositasolla oleskeluluvan tyypin vaihtamisen perusteella maksuveloitteesta vapautuvia opiskelijoita on yliopistoissa täysin nimellinen määrä, pääkaupunkiseudulla kansainvälisemmästä väestörakenteesta johtuen hieman enemmän kuin pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Näin ollen muutoksella ei saavutettaisi juurikaan hallitusohjelman tavoittelemaa rahoituspohjan laajentamista yliopistoille, mutta rajattaisiin kuitenkin opiskelijoiden oikeuksia kohtuuttomasti.

SYL haluaa huomauttaa, että merkittävimmät syyt kansainvälisten opiskelijoiden Suomeen saapumiseen ja jäämiseen ovat perheeseen ja työllistymiseen liittyvät syyt. Näin ollen opiskelijoiden avoituminen tai työllistyminen opintojen aikana tulisi nähdä lähtökohtaisesti positiivisina ilmiöinä sen sijaan, että niille luotaisiin negatiivisia kannustimia.

On syytä huomata ja myöntää, että esitetyt muutokset tulevat heikentämään työn vastaanottamisen insentiivejä Suomessa opiskeleville kansainvälisille opiskelijoille. Nykyisessä järjestelmässä opiskelijan vapautuminen lukuvuosimaksuista mahdollistaa esimerkiksi vakituisen asiantuntijatyön vastaanottamisen.

Lisäksi SYL näkee, että pykälän voimaantuloa on syytä lykätä vuodella. Korkeakouluille ei muuten jää riittävästi aikaa toteuttaa muutoksia käytännön työssään.

SYL suhtautuu myönteisesti tilapäistä suojelua saavien lukuvuosimaksuvelvollisuudesta vapauttamista kohtaan.

Lausunnonantajan näkemykset tiedonsaantioikeuden lisäämisestä

SYLillä ei ole lausuttavaa tästä asiakohdasta.